

A scenic landscape featuring a valley with a lake on the left, rolling hills with a golden field, and several cows grazing in a green field in the foreground. In the background, there are large, hazy mountains under a bright sky. A large black cow is partially visible on the right side of the frame.

Ansvarlige politikere gir mat fra hele landet

NORGES BONDELAG

Valgåret 2009

Vi ønsker å sette mat og landbrukspolitikk på den politiske dagsorden før valget i september. Gjennom denne brosjyren redegjør vi for en rekke spørsmål vi stiller til partier og framtidige stortingsrepresentanter. Spørsmålene er viktige for landbruket, for næringsmiddelindustrien og for forbrukerne. Vårt mål er at dette skal både informere og bevisstgjøre deg som politiker om betydningen av norsk landbruk fra jord til bord. Vi vil vise hvordan landbruket kan bidra i løsningen av de utfordringer samfunnet står overfor.

Verden ser annerledes ut nå enn ved forrige stortingsvalg. Klimakrisen er en overskyggende utfordring, finanskrisen vil gi store konsekvenser også i realøkonomien, og stabil global matforsyning er ikke lenger en selvfølge. Matkrisen går ikke over av seg selv. Vi trenger en politikk som setter matproduksjon og forsyningsikkerhet i sentrum.

Med hilsen

A handwritten signature in black ink that reads "Pål Haugstad". The signature is written in a cursive, slightly slanted style.

Bonde og leder i Norges Bondelag

Mat er ikke som spiker

Mat er ikke som andre varer. Vi kan klare oss uten spiker og datamaskiner, men ikke uten mat og vann. Jorda har begrensede ressurser for matproduksjon, og produksjonen kan ikke økes

eller minskes over natta ut fra neste dags etterspørsel. Landbruk er langsiktig, og ingenting er viktigere enn å produsere mat.

Hvor viktig mener du og ditt parti matproduksjon og landbruk er for Norge som nasjon?

- Alt landbruk er basert på bevisst arealforvaltning.
- Grunnmuren i det norske landbruket er omkring 50 000 gårder og familbruk over hele landet.
- Vi produserer melk, kjøtt, korn, egg, grønnsaker, frukt, bær og driver skogbruk.
- Gårdsbrukene spenner over alt fra høyt mekanisert kornproduksjon til tradisjonsrikt utmarksbeite som gir verdens beste lammekjøtt.
- I den jordbruksbaserte næringsmiddelindustrien arbeider det om lag 30 000 mennesker, som hver dag forsyner dagligvarebutikkene med ferske, gode matvarer.
- Oppslutningen om norsk landbruk er massiv i befolkningen. 89 prosent ønsker å opprettholde et landbruk av minst samme omfang som i dag.

Kjære partileder, Kjærlighet til norsk mat

Mat er så mye; det daglige brød, matpakka på skolen, middager i familien, festmåltid for venner og kjente, lunsj på jobben, gamle tradisjoner og nye inspirasjoner. Mat, matproduksjon og matlaging er sivilisasjonsbærere i alle land og i alle kulturer. Du er det du spiser.

I Norge har vi laget mat og matråvarer mot alle odds i uminnelige tider. Korte somre, lange vintre, begrenset matjord og lange avstander har preget kosthold, matkultur og matproduksjon i Norge. Nå er Norge et moderne og høyteknologisk samfunn, åpent for nye impulser, kulturer og metoder. Men fortsatt er fundamentet for mat og matkultur vår egen produksjon av korn, kjøtt, meierivarer, poteter, frukt og grønt.

Over halvparten av maten vi spiser er basert på norske råvarer, som kommer fra gårder over hele landet. Folk flest er trygge på de norske matråvarene, og bruker dem både i tradisjonelt kosthold og i kjøkken preget av grenseløs inspirasjon. Nordmenn bruker mindre av inntekten sin til mat enn de fleste andre i Europa. I dag bruker vi knapt 11 prosent av inntekten på mat, mot ca 40 prosent i 1960.

Utviklingen i verden viser hvor viktig det er å bevare og styrke matproduksjonen i Norge og i andre land. Det er økende konkurranse om den maten som er tilgjengelig, det er for lite mat i verden, og selv i Norge er det underdekning på viktige matvarer. Av mange årsaker er kostnadene ved matproduksjon økt kraftig de siste årene.

Mattradisjonene berikes av inspirasjon fra andre kulturer og tradisjoner, men utfordres samtidig av standardisert fastfood som overkjører både kvalitet og kultur. Mat, matkultur og matkvalitet er ikke lenger en selvfølge.

Matproduksjon i Norge er bærekraftig. Bare tre prosent av Norge er brukelig til matjord. Derfor må vi produsere på den matjorda vi har, i nord, i sør, i øst og i vest. Matproduksjon i innmark og utmark er å sette naturen i arbeid, å produsere og levere fornybare ressurser. Denne formen for bærekraftig produksjon er særlig viktig i en tid preget av klimaproblematikk og finansiell uro, der mange andre verdier synes å være kortsiktige og forgjengelige.

Vårt budskap, uavhengig av politisk oppfatning og ståsted i samfunnet, til deg som partileder er:

- Vi må styrke matproduksjonen og matkulturen i Norge, og bidra til økt matproduksjon i andre land.
- Vi må ha bønder og gårder over hele landet, verne matjorda mot nedbygging og bruke utmarka enda bedre.
- Vi må satse på den norske matforedlingsindustrien over hele landet, fremme kokkekulturen og kostholdskunnskapene i allmennutdanningen.
- Vi må dyrke norsk matkultur og berike den med verdifulle inspirasjoner fra et flerkulturelt samfunn og en grenseløs verden.
- Vi må lage maten vår selv!

Guro Huseby, Ragnhild Strømmen Strand og Silje Stensland i Jakten på kjærligheten 2008 slutter opp om appellen "Kjærlighet til norsk mat".
- Det handler om vår framtid som bønder, men det handler like mye om å kunne gi forbrukerne gode matopplevelser og trygg matforsyning i en verden der matressursene er under press, sier Guro om hvorfor hun støtter Bondelagets initiativ.

Vi får Norge til å gro

Jordbruk og skogbruk er å sette naturen i arbeid. Det norske landskapet er formet gjennom tusener av år med aktivt jord- og skogbruk, av beitende dyr i innmark og utmark. Det åpne kulturlandskapet mellom skog, fjell, dal og fjord er skapt av gårdsdrift. Landbruket er også hovedårsaken til at Norge fortsatt har levende bygder og levende bygdetradisjoner over hele landet.

Landbruket bidrar med miljøverdier, et levende kulturlandskap, biologisk mangfold, opplevelsesverdier, infrastruktur og bosetting og sysselsetting i distriktene. Landbruket har i dag en stor, fleksibel verktøykasse bestående av både økonomiske virkemidler og reguleringer hjemlet i lovverket som er godt tilpasset vårt langstrakte og klimatiske utfordrende landskap.

Hvor viktig mener du og ditt parti et familielandbruk med små og store bruk er?

- I 2008 var det 48.800 aktive gårdsbruk.
- Bonden forvalter 10,3 millioner dekar jordbruksareal. Dette utgjør 3,4 prosent av totalt areal i Norge.
- Selvforsyningsgraden er ca 50 prosent, den er bortimot uendret de siste 25 årene.
- 2,2 mill. sauer pleier kulturlandskapet.
- Nordmenn bruker om lag 1500 mill. liter melk i løpet av ett år. Melken blir levert fra 13.700 melkeprodusenter og 250.000 melkekuer over hele landet.
- De offentlige tilskuddene er størst der det er dyrt og vanskelig å produsere mat. Dette er for å sikre levende landbruk i hele landet.
- Landbruket utgjør om lag 4 prosent av dne totale sysselsettingen, og har en verdiskaping på rundt 70 milliarder kroner årlig.

Verden trenger mer mat

FNs organisasjon for mat, FAO, mener det er behov for å øke matproduksjonen med 60 prosent fra år 2000 til 2030. Mye av matproduksjonen i verden er truet av klimaendringer. Matproduksjon er sårbar og helt avhengig av naturgitte forhold. Det betyr at konkurranseforholdene i matproduksjonen aldri kan bli like. Mat bør derfor ha andre internasjonale handelsregler, og andre former for støtte og beskyttelse enn industrivarer. Disse reglene må bygge på at alle land må ha rett til bærekraftig matproduksjon til egen befolkning.

Klima og geografi i Norge, samt det høye kostnadsnivået, gjør at det er dyrere å produsere mat i Norge enn i mange andre land. Produkter fra bønder og arbeidere i næringsmiddelindustrien blir dyrere enn på verdensmarkedet. For å sikre matproduksjon til egen befolkning, trenger vi tollvern.

Vi trenger en nasjonal landbrukspolitikk tilpasset de naturgitte forutsetningene for produksjon og adgang til å bruke støtte og markedsordninger for mat produsert til eget forbruk.

Hvor viktig mener du og ditt parti det er at alle land må ta ansvar for en egen matproduksjon?

- Tollsatsene på landbruksprodukter er i henhold til WTO-avtalen.
- Gjennom EØS-avtalen er det importkvoter fra EU til lave tollsatser for en rekke landbruksvarer. Siden EØS-avtalen ble inngått i 1993 har handelen med jordbruksvarer økt betydelig i EUs favør. Av Norges totale import av matvarer kommer nå rundt 70 prosent fra EU.
- De 50 fattigste landene i verden (MUL-landene) har tollfri adgang for landbruksprodukter til Norge.

Bergens Tidende

www.bt.no

SPESIAL: FORKUNGEN, NÅR OG FORTSATT ER TO URSÅK FOR ØSTLIG KRIS

Vi spiser mer mat enn det vi makter å produsere.

Hva skjer når verdens matvarelagre er tomme?

matkrisen

SPESIALE RÅD: De skandinaviske landene i vesten må kutte bruk på 40 millioner tonn i 2007 gitt resten 30 millioner tonn til Sørvest-Europa. For denne forbrukerfleksjonen fra Sørvest-Europa må de i den tilsvarende grad kutte bruk av matvarelagre til 40 millioner tonn i 2007 eller 2008.

■ Siden 2000 har verdenssamfunnet spist mer mat enn det som

■ Vi mangler evne til å se fremover og forebygge dette

■ Finanskrisen blårer med den matvarekrisen som kan komme.

Fra Bill Clintons tale i Roma hos FAO, 24. oktober 2008

“Food is not a commodity like others,” said Clinton, who heads an international non-governmental organization bearing his name. “We should go back to a policy of maximum agricultural self-sufficiency,” Clinton said. While there would always be a global market for crops like rice, wheat and corn, he added, “it is crazy for us to think we can develop a lot of these countries where I work without increasing their capacity to feed themselves and treating food like it was a color television set. ...only agricultural self-sufficiency could take a significant bite out of world hunger and stave off future financial woes.”

Vi bygger landet

Med landbruksproduksjon over hele landet bidrar vi til å opprettholde og skape arbeidsplasser. Bønder og tilknyttet næringsmiddelindustri sysselsetter direkte over 100 000 personer. De to kommende tiår er det anslått at matbehovet i Norge vil øke med om lag 20 prosent.

Dessuten er det mye mer enn matproduksjon som foregår på norske gårder. ”Inn på tunet”-tjenester, energiproduksjon gjennom vannkraft, biogass og biomasse, reiseliv og lokalmat har alle potensial til å bøte på den lavkonjunkturen vi er inne i.

Hvor viktig mener du og ditt parti landet er for verdiskaping og sysselsetting i distriktene?

Landbruk er en politisk næring

Landbruket i Norge er en politisk næring som er tillagt mange oppgaver utover det å produsere mat.

Norske bønder forhandler i likhet med andre yrkesgrupper om inntektsmuligheter, insentiver og rammebetingelser. Jordbruksoppgjøret handler om å skape større lønnsomhet og bedre velferd for aktive bønder, om å bidra til satsingsvilje og framtidstro slik at det blir flere, ikke færre bønder.

Men jordbruksforhandlingene handler på samme tid om forbrukernes interesser. Overføringene bidrar til rimeligere mat og mer stabile priser.

Om overføringene styrkes, endres mulighetene for at vi kan utvikle landbruket, forvalte naturressursene og øke produksjonen. Det er spesielt viktig i årene framover, fordi vi vet at det er økende konkurranse om råvarene og matjorda i verden.

De siste førti årene er antallet norske gårdsbruk redusert fra 155.000 i 1969 til 48.800 i 2008. Totalarealet i drift er det samme, og produksjonen er mange-doblet. Norske forbrukere vil ha mer av norske produkter fra landbruket. Derfor må vi satse mer på næringa, ikke mindre. Vi forhandler ikke bare for oss selv, men for deg også.

Ønsker du og ditt parti å videreføre årlige jordbruksforhandlinger?

- I jordbruksforhandlingene forhandler bøndene med staten om budsjett-overføringer, matpriser (målpriser) og utviklingsprogram. Jordbruksavtalen er om lag 12 mrd. kroner, dvs. 1,2 prosent av statsbudsjettet.
- Målpriser er ikke hva du betaler i butikken, men kan forenklet forklares som prisen bonden maksimalt kan oppnå for produktene sine. Målprisen for melk er 4,41 kr per liter.
- Norske husholdninger bruker 11,3 prosent av inntekten sin på mat og alkoholfrie drikkevarer. Til sammenligning bruker svenskene 12,2 prosent og franskmennene 13,2 prosent.
- Norske matvarepriser er blant de mest stabile i hele verden. Dette er takket være reguleringsystemer som beskytter både bonden og deg som forbruker.

Bønder jobber mer for å oppnå samme inntekt som lønsmottakere

Forbrukerne etterspør norsk kvalitetsmat. Vi vil levere ferske matvarer i et bredt utvalg i hele landet. Da må også myndighetene legge til rette for norsk matproduksjon med langt bedre rammevilkår enn i dag, - vilkår som bidrar til bedre lønnsomhet, tro på at det nytter

å satse og sterkere rekruttering til en levende og framtidsrettet landbrukssnæring.

Ingen vil jobbe gratis for det daglige brød. Økt inntekt er en viktig faktor for å sikre nyrekruttering og hindre utvikling av enda flere gårdsbruk.

Vil du og ditt parti utligne inntektsgapet mellom bønder og andre grupper?

- 2/3 av produksjonsinntektene i jordbruket kommer fra melk og kjøtt.
- De siste ti årene har arbeidseffektiviteten i landbruket økt med 4,1 prosent - hvert år.
- I de siste ti årene har inntektene i jordbruket økt med 26 prosent. Grupper det er naturlig å sammenligne seg med, har økt lønnen med 46 prosent i samme periode.
- Bøndene får 2/3 av inntekten sin fra varene de selger, resterende er statlige overføringer.
- Lønn per årsverk i landbruket 2008 var 200.000 kroner. Den gjennomsnittlige lønsmottaker hadde i 2008 en årsinntekt på ca 400.000 kroner.
- Odelsbarn som ikke vil overta familiegården oppgir som viktigste grunn at det vil koste for mye penger og innsats i forhold til inntektsmuligheter.

Mye mer enn fjøs

Landbruket i Norge er mangfoldig og verdiskapingen kommer fra mange områder. Tradisjonell matproduksjon representerer en stor del av verdiskapingen, men har du noen gang tenkt på hvem som har brøytet veien inn til hytta di på fjellet? - Eller fortauet i byen? Eller at bonden leverer helse- og sosialtjenester i kommunen din? Strømmen du bruker kan like godt komme fra et minikraftverk tilknyttet en gård som fra storindustrien.

Norske bønder tilbyr mye mer enn mat. Vi leverer et bredt spekter av tjenester som er helt nødvendige for å opprettholde næringsvirksomhet og gode velferdstilbud i distriktene.

Landbruket spiller derfor en sentral rolle også utenom den tradisjonelle matproduksjonen.

Hva vil du og ditt parti gjøre for å videreutvikle landbruket som tilbyr av nye tjenester?

- Bortimot 500 gårdbrukere med traktor brøyter snø for offentlige og private i Oslo vinterstid.
- 3000 bønder og produsenter produserer lokalmat til en verdi av 1,6 milliarder kroner årlig.
- I Inn på tunet danner gårdsdrift, dyr og natur rammen for aktiviteter tilrettelagt ulike brukergrupper. Inn på tunet er gårdsbaserte tilbud som bygger på samarbeid med oppvekst-, utdannings-, helse-, eller sosialsektoren. Gjennom Inn på tunet bidrar landbruket til å løse kommunenes lovpålagte oppgaver.

L. Björnsdal
26/10 2016

L. Björnsdal
5007

Ferielandet med særpreg og levende bygder

Som reisende ønsker du å oppleve et steds egenart og karakter. Folkene du treffer, de historiene som fortelles og sporene etter tidligere generasjoner er deler av opplevelsen. Den reisen vi foretar er ikke bare en reise i landskap og geografi, men også i mat og opplevelser som setter spor. Lokal mat og matspesialiteter er med på å forsterke og underbygge profilen av Norge som reiselivsnasjon. I krysningspunktet mellom landbruk og reiseliv ligger det et stort potensial for økt verdiskaping og innovasjon.

Et attraktivt ferieland er avhengig av et levende landskap og levende tradisjoner - ikke kunstige kulisser. Vi er kort og godt avhengig av at bonden skal fortsette å være bonde - over hele landet. Da må vi ha gode og forutsigbare rammebetingelser for et levende landbruk og mulighet for å satse på reiseliv som en del av gårdens virksomhet. Vi trenger lover og regelverk som fremmer investeringslyst, nyskaping og vekst i bygdebasert reiseliv og i lokal produksjon av matspesialiteter.

Hva vil du og ditt parti gjøre for at Norge skal være et attraktivt turistland med levende gårder?

- Det grønne reiselivet tilbyr ekte natur- og kulturopplevelser med basis i bygdas og gårdens ressurser. Etterspørselen etter denne typen produkter og tjenester er i vekst.
- Å skape grobunn for et lønnsomt og levedyktig landbruk skaper gode vilkår for konkurransedyktige og markedsrettede grønne reiselivsprodukter.

Leilending eller selveiende bonde?

Landbruket i Norge bygger på aktive og selveiende bønder. Det er avgjørende at aktive bønder eier arealressursene i jord, skog og utmark som er grunnlaget for deres næring og for verdiskaping og bosetting i distriktene.

Dagens lovverk trykker det langsiktige og personlige eierskapet. Med bo- og driveplikt forhindrer vi at landbrukseiendommer splittes opp ved

generasjonsskifter og ivaretar at arbeid og kapital blir forvaltet i en lang horisont.

Landbruket er en langsiktig næring, og arbeid og kapital som legges ned kan ofte ikke høstes før av neste generasjon. Odelsloven gir forutsigbarhet ved generasjonsskifter og motvirker at landbruksarealer blir ordinær handelsvare og spekulasjonsobjekt.

Vil du og ditt parti opprettholde regelverket for odell, konsesjon og bo- og driveplikt?

Norges Bondelag
Postboks 9354 Grønland, 0135 Oslo
Tlf.: 22054500
bondelaget@bondelaget.no
www.bondelaget.no

Februar 2009
ISBN 978-82-7712-069-0
Opplag: 24 000 (Bokmål)
Foto: Se og Hør, Odd Mehus, Siri Juell Rasmussen,
Arild Kristiansen, Cesilie Asp, Norges Bondelag

NORGES BONDELAG

